

Krive so vlade in centralne banke

Bogdan Sajovic, foto: Zavod Svetilnik

Mark Calabria z Inštituta Cato je imel v okviru letošnjih t. i. Liberty Seminars v Bohinju več predavanj s področja finančne krize, valut in ekonomije. V intervjuju je zato tekla beseda o krizi, valutah in njegovi oceni splošnega stanja v Sloveniji.

Mark A. Calabria, rojen v Virginiji, ZDA, je doktoriral iz ekonomije na Univerzi Georgea Masona. Bil je zaposlen kot uradnik na ameriškem ministrstvu za gradbeništvo in urbanizem, nato na različnih položajih v Zvezi graditeljev hiš, Zvezi nepremičninskih posrednikov, Harvardskem centru za študije na področju gradbeništva in kot raziskovalec v centru za ekonomske študije v Zveznem uradu za popis prebivalstva. Šest let je delal v senatnem odboru za bančništvo, gradbeništvo in urbane zadeve, kjer je bil višji pomočnik tedanjega predsednika odbora senatorja Richarda Shelbyja. Calabria je pokrival področje bančništva, zavarovalništva, ekonomije, gradbeništva in hipotek. Objavil je svoje prispevke v medijih, kot so Wall Street Journal, New York

Post in Forbes, ter sodeloval v televizijskih soočenjih in prispeval na mnogih televizijskih mrežah, kot so CNBC, Fox, NBC. Mark Calabria je ta čas direktor študij finančne regulacije na Inštitutu Cato. V drugi polovici septembra se je kot predavatelj udeležil t. i. Liberty Seminars, ki je potekal v Bohinju v organizaciji Inštituta Cato in Svetilnika - društva za promocijo svobode. Imel je tudi odprto predavanje v hotelu Slon v Ljubljani.

Na Wall Streetu se zbirajo množice, ki krivijo banke za krizo, kateri smo priče. So izbrali pravo tarčo?

Deloma. Za krizo so banke so krive, o tem ni dvoma, a v enaki meri, če ne še bolj so krive vlade oziroma centralne banke, ki pa so seveda orodje vladne po-

litike. Bank of England, Banque de France sta bili sprva zasebni banki, ki sta nastali zato, da so si vladarji imeli kje sposojati denar za svoje projekte, vojne ... Sčasoma so te banke postajale vse manj zasebna podjetja in vse bolj izpostave vlade. Tako zdaj centralne banke izvajajo vladno monetarno politiko, emisijo denarja, določanje obrestnih mer in predvsem izdajanje obveznic, ki jih pokupijo predvsem komercialne banke. Centralne banke torej še vedno delno opravljajo osnovno nalogo – financirajo projekte »vladarjev« s prodajo državnih obveznic bančnemu sistemu.

Šlo je torej za dogovor: banke so sprejele, da jim vlada prek centralnih bank prodaja obveznice in regulira obrestne mere, one pa imajo zato možnost, da

se spuščajo tudi v dokaj tvegane spekulacije. Obdržijo dobiček, če se izteče dobro, če pa ne, intervenira centralna banka z bailoutom.

Tako je. Banke podpirajo vladno zadolževanje prek obveznic, v zameno pa imajo zagotovilo, da jim bo vlada priskočila na pomoč, če bodo v stiski. Navsezadnje gre za soodvisnost med bankami in vlado, med bančnim sistemom in monetarno politiko. Če se banke sesujejo, kdo pa bo potem kupoval državne obveznice? Od kod bo politika dobila denar za svoje projekte? To je srž problema, ta soodvisnost, ta razmerja. Treba bi bilo spremeniti razmerja med centralno banko in bankami.

Tako na predavanju v Ljubljani kot tudi tu na Liberty Seminars v Bohinju ste govorili o prihodnosti

v mednarodnem valutnem tekmovalstvu med ameriškim dolarjem, evrom in renminbijem. Ali je kitajska valuta dovolj močna, da izzove »vsemogočni« dolar?

Ne, ameriški dolar je še vedno svetovna valuta številka ena in bo na tem mestu ostal še kar nekaj časa. Večina svetovnega trgovanja poteka v dolarjih. Nafta, surovine ... V dolarjih trgujejo v obeh Amerikah, Afriki, večini Azije, hitro rastoči trgi ... Ameriške zvezne rezerve so v dveh tretjinah v ameriških dolarjih, v tretjini v drugih valutah, predvsem evru. Pričakujem sicer, da se bo v naslednjih dveh desetletjih to razmerje postopno spremenilo, da se bo obseg rezerv v dolarjih zmanjšal do približno petinštirideset odstotkov, prazen prostor pa bo zapolnjen z evrom in vsaj predvidoma z renminbijem. Vsekakor je kitajska valuta še kakih dvajset let od tega, da bi lahko izzvala ali celo zamenjala dolar. Renminbi sicer ima potencial, a ni svetovna valuta. Še celo na njenem lastnem dvorišču – v Koreji, Singapuru, Indiji, na Japonskem – trgovanje poteka večinoma v dolarjih, tako med državami samimi kot tudi z drugim svetom in večinoma tudi s Kitajsko. Prihodnost renminbija je torej precej odvisna od razmerja med Kitajsko in njenimi sosedomi.

Samo od tega?

Ne, veliko vprašanje je tudi splošen razvoj kitajske družbe in s tem tudi njene ekonomske ureditve. Poglejte, Kitajska je zelo regulirana država. Še vedno je socialistična z močno državno regulacijo in partijskim nadzorom nad ljudmi. Prav tako je močno nadzorovan in reguliran tudi kitajski trg. Izkušnje kažejo, da se takšen gospodarski sistem na dolge proge ne obnese. Sčasoma začne kljub morebitnemu začetnemu vzgonu počasi ta zagon izgubljati in nazadovati.

Toga regulativa postane preozka za dinamiko razvoja in ga preprosto zaduši. Ali pa se vse skupaj celo razleti.

Tako je. Nadaljna usoda Kitajske je po moje odvisna od tega, ali bodo liberalizirali svoj trg. Ključno vprašanje se tako glasi, kako bo Kitajska liberalizirala svoj trg, kdaj bo to storila, in predvsem, ali bo to sploh storila. Kitajska se bo torej kaj kmalu, že v nekaj letih, znašla na razpotju, ko se bo morala odločiti med liberalizacijo trga in nadaljnim razvojem ali pa nadaljevati z dokaj zaprtim sistemom, ki bo na dolgi rok vodil v stagnacijo.

Kako vidite evro? V Evropi imamo kar nekaj gospodarskih problemov in marsikdo je skeptičen do njega.

Evro ima probleme, a saj jih ima tudi ameriški dolar. Menim, da bo evro premagal probleme, in če bo evro kot valuto prevzela še Velika Britanija, bo dobil velikansko spodbudo. Na svetu sta namreč dva velika finančna centra, eden je New York, drugi pa London. Vsi drugi so daleč zadaj. In v Londonu večinoma poslujejo v britanskih funtih ...

Torej zato Velika Britanija ni hotela sprejeti evra, ker je London kot finančni center s poslovanjem v funtih bolj ali manj edini adut, ki ga Britanija še ima, da vpliva na svetovnem nivoju?

Ja, če bi Velika Britanija sprejela evro in bi tako londonski finančni center začel poslovati v evrih, potem bi evro doživel strahovit skok.

Kako pa vidite druge valute? Na primer švicarski frank, da ostaneva v bližini.

Menim, da švicarski frank ne bo nikoli prevzel mesta glavne svetovne valute niti glavne evropske. Še posebno ne, če bi se zgodilo tisto, kar sem omenil

prej, če bi Velika Britanija prevzela evro in bi potem pomen evra tako strahovito zrasel. Švicarski frank bo ostal to, kar je že dolgo, eden med velikimi.

Mimogrede bi omenil še to, da je prav v tem času svet v obdobju velikih demografskih sprememb. Te spremembe so vidne na prav vseh valutnih območjih na svetu. Prihodnost posameznih valut je torej odvisna tudi od tega, kako se bodo odzvale na te demografske spremembe. Ali jih bodo upoštevale in se temu ustrezno prilagodile ali pa bodo zgolj pasivno opazovale ...

Na Inštitutu Cato spremljate dogajanja po svetu in seveda tudi v Sloveniji. V zadnjih dneh ste se pogovarjali tudi z nekaterimi Slovenci. Kakšno je na splošno vaše mnenje o naši državi na gospodarskem področju?

Kolikor mi je znano in kolikor sem se pogovarjal s Slovenci, menim, da je v vaši državi odločno prevelik odstotek državnega lastništva v gospodarstvu. Poleg tega je še celo nad tistim delom gospodarstva, ki ni pod popolno ali delno državnim lastništvom, velikanska državna kontrola. Preveč je regulative, preveč nepotrebnih omejitev, preveč je birokratske procedure. Zaradi tega vaša država gospodarsko nazaduje, morali bi liberalizirati celoten gospodarski sistem. Poleg tega vam manjka konkurenčnosti, tekmovalnosti. Imate gospodarski sistem, kjer ena do dve banki ali

podjetji dominirata na celotnem trgu ali v panogi. Ni konkurence in zatorej ni tekmovalnosti, kar pomeni, da ni razvoja, ker pač ni potreben. Ni potrebna konkurenca ne v kvaliteti in ne v ceni, to pa gre na škodo ne le razvoja, pač pa tudi potrošnikov.

V naši državi je tako v politiki kot tudi v javnosti veliko zagovornikov tako imenovane družinske srebrnine, nacionalnega interesa ...

Slovenija v tem sicer ni osamljena, mnoge, predvsem evropske države menijo, da bi bila njihova suverenost na neki način okrnjena, če ne bi imeli državne banke, letalske družbe, naftnega podjetja ... Ni važno, če ni rentabilno, ni važno, če skoraj ni temeljnih pogojev za to, važno je, da obstajajo. Posledice takšnega, po moje pretiranega nacionalizma pa spet trpijo in plačujejo državljani. Slovenci imate možnosti na kakšnih drugih področjih, recimo v transportu.

Najdejo se tudi takšni, ki menijo, da bi bilo treba naviti davke npr. tovornjakarjem, da tujci ne bi »svinjali« Slovenije oziroma bi tisti redki za to veliko plačali ...

Takšnih najdeš povsod kar nekaj. Tudi pri nas v Združenih državah so se našli takšni, ki bi prepovedali mehiškimi tovornjakom voziti po ozemlju Združenih držav. Omenil sem transport, za to imate pogoje, imate zgrajeno že kar celotno infrastrukturo. Ceste, železnice, letališče, pristanišče ... Pravite, da nekateri nočejo, da tuji tovornjakarji vozijo po vaši državi. Odlično, potem pa ustanovite svoje transportno podjetje, pa ne bodo vozili tuji, ampak vaši, in boste seveda tudi sami služili. Podjetnih ljudi imate po moje zadosti.

Podjetnost ni problem, gre bolj za problem, ker veliko Slovencev meni, da je naloga države ustanoviti podjetje, namesto da bi ta ustvarila pogoje, ki bi omogočili podjetnim posameznikom, da ustanovijo podjetja ...

Takšno mišljenje navadno ne pripelje do napredka. Ključno je torej, da prepričate sodržavljane, da spremenijo mišljenje. **D**

Menim, da je v vaši državi odločno prevelik odstotek državnega lastništva v gospodarstvu. Poleg tega je še celo nad tistim delom gospodarstva, ki ni pod popolno ali delno državnim lastništvom, velikanska državna kontrola.